

VYBRANÉ VÝSLEDKY PRŮZKUMU ROPNÉ (ENERGETICKÉ) NOUZE V ČESKÉ REPUBLICCE

Lukáš Harazin¹, Váleria Moricová²

ABSTRAKT

Příspěvek se zabývá problematikou ropné bezpečnosti. V příspěvku jsou prezentovány vybrané výsledky výzkumných aktivit, prováděných v rámci Policejní akademie České republiky a disertační práce Lukáše Harazina.

Klíčové slova:

Ropná bezpečnost, chování obyvatelstva.

ABSTRACT

The paper deals with the issue of petroleum security. In the paper are presented the selected results of the research activities carried out within the framework of the Police Academy of the Czech Republic and a dissertation of Lukas Harazin.

Key words:

Oil Security, Behaviour of the population.

1 ÚVOD

Každý jedinec se v případě vzniku mimořádné události chová jinak, může být také součástí davu, tedy je možné pozorovat davové chování nebo hromadní chování. Davové chování je nahodilé, situačně determinované chování se souboru osob, které se ocitli v emocionálně exponované situaci hromadné povahy a v důsledku vzniklé a rozvíjející se hromadné psychické nákazy u nich výrazně převažuje síla sdíleného emocionálního prožitku nad samotným, racionálním uvažováním. Tento typ chování je možné charakterizovat ve fázích:

---

¹ Mgr. Lukáš, Harazin, Policejní akademie České republiky v Praze, katedra krizového řízení, 00420 974 828317, harazin@polac.cz

² Mgr. Valéria Moricová, PhD., Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta špeciálneho inžinierstva, Katedra krízového manažmentu, Ul. 1. mája 32, 010 26 Žilina, tel. číslo 041 513 6731, fax 041 513 6620, e-mail valeria.moricova@fsi.uniza.sk

1. **fáze mobilizační** – přípravná, tvoří se podmínky pro rozvoj hromadného chování emotivně impulsivní situaci a jejich případných důsledků a intenzivního prožívání a aktualizace hromadné zátěže vyúsťující do projevů bezradnosti, neschopnosti aktivně jednat či do zbrklé spontánní interakční odezvy,
2. **fáze akční** – představuje vlastní řešení hromadné zátěže, setrvává výsledná odezva na úrovni emotivně řízených afektivních interakčních reakcí, projevů a aktivit, uvolňování hromadných prožitků situačně vyvolané tenze na principech sugestibility, emocionální nákazy a následovnictví ve směru, který ukázal podněcovatel ve směru úniku, agrese či hysterie.

Hromadné chování je invokováno psychickou zátěží hromadné povahy. Tím je vznik společného ohniska pozornosti s výrazným emociogenním pozadím při časoprostorové koexistenci jedinců otevírající podmínky pro vzájemné psychické působení ke sjednocování jedinců v sociální soubor homogenizovaný na afektivní a senzomotorické bázi. V tomto smyslu uvedený typ chování vzniká spontánně, nenadále, a mívá obvykle krátké časové trvání i nečekané důsledky. Příklad je i informovanost ze strany médií v případě mimořádné události (kap. 1), kdy dodávky pohonných hmot, které jsou významně omezeny, tato situace naopak vyvolala u jedinců spontánní reakci a strhla sebou velkou skupinu obyvatel. Docházelo k nákupu velkého množství pohonných hmot, zvyšování nervozity občanů, jejich agresivity a nakonec k páčání majetkové a násilné trestné činnosti, např. krádeže, ničení majetku, útoky na policejní vozy a policisty.

Mimořádná událost - narušení dodávek ropy a ropných produktů velkého rozsahu. Z časového hlediska se jedná o dlouhodobé narušení dodávek ropy a ropných produktů ze zahraničí i z domácí produkce, nezvládnutelné standardními mechanizmy. Rozsah působení krizové situace bude mít celorepublikový charakter a lze předpokládat její déle trvající působení. Očekávané chování a reakce obyvatelstva, podnikatelských a jiných subjektů dotčených mimořádnou událost se mohou projevit hlavně v dopadech v těchto oblastech:

- narušování veřejného pořádku vyvolané protesty nespokojeného obyvatelstva,
- narušování veřejného pořádku u distribučních míst pohonných hmot,
- narušování veřejného pořádku u velkoskladů pohonných hmot,
- snaha velkoodběratelů a maloodběratelů ropných produktů o vytváření zvýšených vlastních zásob a předzásobení pohonných hmot.

V rámci výzkumných aktivit Policejní akademie ČR a taky dizertační práce³ autora bylo provedeno dotazníkové šetření ke sledované problematice, které probíhalo od května do září 2013. Specifikem průzkumu bylo i to, že k němu bylo využito sociálních sítí – Facebook, Twitter, respektive komunikační nástroj SKYPE. Dotazníků, respektive skupin respondentů, byly dva druhy: experti v rámci krajských

---

³ Potenciál pro zkvalitnění a aktualizaci vzdělávání v oblasti ropné bezpečnosti v České republice, disertační práce, Lukáš Harazin, 2014

orgánů veřejné správy a nejširší veřejnost (laici). Ve výzkumném šetření k ropné bezpečnosti se řešitelský tým zaměřil na zjištění názorů laické veřejnosti i odborníků z řad pracovníků krajských úřadů. Laická veřejnost byla prezentovaná 467 respondenty, kteří na elektronický dotazník odpověděli a v případě pracovníků krajských úřadů se jednalo o všechny tajemníky bezpečnostních rad krajů a dalších pracovníků krizového řízení (celkem 30). V následující části příspěvku jsou uvedené vybrané výsledky uváděného šetření.

2 VÝSLEDKY PRŮZKUMU

Autoři článku si kladou za cíl vyhodnotit vybrané pasáže dotazníkového šetření zaměřeného na chování veřejnosti v případě nedostatku pohonných hmot.⁴ Osloveni byli i odborníci z krajských úřadů. Specifikem průzkumu bylo i to, že k němu bylo využito sociálních sítí. [1]

Vybrané pasáže dotazníkového šetření směřující k chování jednotlivců, respektive skupiny lidí:

- Pokud by orgány státní správy adresovaly veřejnosti výzvu k potlačení nákupní horečky pohonných hmot, jak byste se zachoval/a?
- Jaká by byla vaše strategie (jednotlivce, rodiny) v případě obav z nedostatku pohonných hmot? Jaká opatření byste doporučil/a v případě komplikací zásobování České republiky ropou?
- Jaká je podle Vás připravenost občanů ve vašem regionu na případný vznik nedostatku pohonných hmot?
- Jaká je podle Vás připravenost úřadů na řešení krizové situace Narušení dodávek ropy a ropných produktů velkého rozsahu?

Problematika ropné nouze představuje multidisciplinární výzvu, a to jak z hlediska psychologie, tak i public relations nebo ekonomie (teorie racionální volby, která se ovšem může propastně lišit na mikroekonomické a makroekonomické úrovni – tedy strategie státu versus strategie rodiny či jednotlivce).

Na základě zahraničních zkušeností je zřejmé, že pokud vyjádření odpovědných orgánů nedoplňují přísná regulační opatření, je jejich dopad spíše kontraproduktivní. Pokyny ke zdrženlivosti veřejnost v minulosti – doma i ve světě – obvykle neakceptovala, naopak je chápala jako potvrzení svých obav z toho, že situace je vážná (případně potvrzení předpokladu, že na spekulaci je možné vydělat respektive ušetřit).

Pro strategii jednotlivce je ideálním stavem ten, kdy se všichni ostatní chovají solidárně (akceptují výzvu odpovědných orgánů a šetří palivy), kdežto on sám si udělá zásoby tak velké, jak je to jen možné. Tento „ideální“ stav nicméně nikdy nenastane a nesolidárně konající jednotlivci si navzájem konkurují. Nepřehlédnutelná je i role médií nebo davové psychózy. I člověk, který byl původně odhodlán vládní doporučení

---

⁴ Toto šetření probíhalo od května do září 2013 a bylo součástí výzkumných aktivit, prováděných v rámci Policejní akademie České republiky a disertační práce Lukáše Harazina

poslechnout, je kolikrát přímo či nepřímo tlačěn „postavit se do fronty“ a to i na produkty, které vůbec nepotřebuje.

REAKCE VEŘEJNOSTI A ODBORNÍKŮ NA MOŽNÝ NEDOSTATEK POHONNÝCH HMOT NA ČERPACÍCH STANICÍCH

Velmi negativní dopad pro společnost může způsobit nedostatek pohonných hmot na čerpacích stanicích. Příkladem mohou být nepokoje ve Francii, které byly původně zaměřeny na nesouhlas s důchodovou reformou, nicméně výsledkem bylo ochromení infrastruktury Francie a s tím související zásobování s pohonnými hmotami a reakce obyvatelstva na tuto skutečnost. Byla ochromena doprava, na čerpacích stanicích vznikaly incidenty, které vygradovaly v násilné nepokoje. Tyto nepokoje se dále rozrostly do center měst.

Tabulka 1 Přehled odpovědí dotazovaných

Jak byste se zachoval v případě výzvy k potlačení nákupní horečky?	Odborná veřejnost		Laická veřejnost	
	Počet	%	Počet	%
1. Uposlechl bych pokyny st. Orgánů	25	83	292	62
2. Neřídil bych se doporučeními	3	10	120	26
3. Jinak	2	7	55	12
Celkem	30	100	467	100

Většina z dotázaných z odborné veřejnosti (83 %) podle předpokladů by v případě výzvy k potlačení nákupní horečky uposlechla pokynů orgánů státní správy. Nicméně je velmi překvapivá odpověď některých respondentů pracujících právě ve veřejné správě, kteří by nerespektovali doporučení jednotlivých úřadů, ve kterých pracují. Dle mého názoru by měli tito pracovníci jít příkladem, nicméně v některých hlediscích se neztotožňují s některými prvky v oblasti bezpečnosti jednotlivých úřadů směřující k veřejnosti. Vyhodnocení výsledků z řad veřejnosti lze charakterizovat následujícím komentářem. Více než 60 % dotázaných by se řídilo pokyny jednotlivých doporučení (zejména krajských úřadů). Nicméně na druhé straně téměř 40 % dotázaných by se pokyny neřídilo a řešilo by vzniklou situaci podle svého uvážení.

STRATEGIE SOUVISEJÍCÍ S NEDOSTATKEM POHONNÝCH HMOT

Chování jednotlivců může být ovlivněno mnoha faktory, hlavně vnímáním vplyvu mimořádné události na jejich život, majetek, zdraví a taky jich příbuzných, taky jejich připravenosti na podobnou mimořádnou událost, časové trvání dané události a mnoho jiných.

Tabulka 2 Strategie veřejnosti a odborníků krajských úřadů v případě nedostatku pohonných hmot

Jaká by byla vaše strategie v případě obav z nedostatku pohonných hmot?	Odborná veřejnost		Laická veřejnost	
	Počet	%	Počet	%
Nakoupil bych pohonné hmoty do zásoby	4	14	76	16
Šetřil bych pohonnými hmotami	15	50	182	39
Využíval bych častěji veřejnou dopravu	9	30	103	22
Nemám strategii	1	3	81	17
Jinak	1	3	25	6
Celkem	30	100	467	100

PŘIPRAVENOST OBČANŮ A ZAMĚSTNANCŮ KRAJSKÝCH ÚŘADŮ NA ŘEŠENÍ MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI „NARUŠOVÁNÍ DODÁVEK ROPY A ROPNÝCH PRODUKTŮ VELKÉHO ROZSAHU“

Následující otázky směřovali k sebehodnocení veřejnosti v otázkách jednotlivých potřeb týkající se pohonných hmot, resp. jejich nedostatku a také zjištění názorů odborníků na připravenost občanů.

Tabulka 3 Připravenost občanů na nedostatek pohonných hmot z pohledu odborníků a veřejnosti

Připravenost občanů na nedostatek pohonných hmot	Odborná veřejnost		Laická veřejnost	
	Počet	%	Počet	%
Plně nedostatečná	8	27	273	59
Částečně nedostatečná	11	37	118	25
Částečně dostatečná	9	30	61	13
Plně dostatečná	2	6	15	3
Celkem	30	100	467	100

Z odpovědí všech respondentů veřejnosti vyplývá, že více než 80 % dotázaných není připraveno na situaci, kdy by došlo k tomu, že pohonných hmot na čerpacích stanicích bude nedostatek. Respondenti z řad odborné veřejnosti tuto situaci vidí příznivěji. Podle jejich názorů nejsou na nedostatek pohonných hmot připraveny necelé dvě třetiny občanů (64 %).

JAKÁ JE PŘIPRAVENOST ÚŘADŮ NA NEDOSTATEK POHONNÝCH HMOT?

Další otázka navazuje na předchozí zjištění a zaměřuje se na zjištění názorů laické a odborné veřejnosti týkající se připravenosti úřadů na nedostatek pohonných hmot.

Tabulka 4 Připravenost úřadů na nedostatek pohonných hmot z pohledu odborníků a veřejnosti

Připravenost úřadů na nedostatek pohonných hmot	Odborná veřejnost		Laická veřejnost	
	Počet	%	Počet	%
Plně nedostatečná	1	3	122	27
Částečně nedostatečná	6	20	160	34
Částečně dostatečná	11	37	158	33
Plně dostatečná	12	40	27	6
Celkem	30	100	467	100

Hodnocení pracovníků krajských úřadů zcela jednoznačně ukázalo, že připravenost úřadů na krizovou situaci je dostatečná – 37 % dotázaných odpovědělo částečně dostatečná a 40 % dotázaných konstatuje, že plně dostatečná. Podle zjištění více než 60 % laické veřejnosti vyplývá, že veřejnost není připravena na řešení krizové situace. Více než jedna třetina z nich se domnívá, že připravenost občanů je částečně připravena.

ZÁVĚR

Cílem tohoto příspěvku bylo zamyšlení se nad otázkami, které jsou velmi aktuální vzhledem k politickému vývoji na Ukrajině. Energetická bezpečnost pro Evropu je velmi křehká.

I když průzkum není reprezentativní vzhledem k počtu respondentů, lze otevřít diskuzi k otázkám připravenosti občanů v této oblasti. Ze samotného průzkumu vyplývá mnoho kritických faktorů týkající se nedostatku pohonných hmot. Více než 80 % dotázaných není připraveno na situaci, pokud by došlo k tomu, že pohonných hmot na čerpacích stanicích bude nedostatek. Respondenti z řad odborné veřejnosti tuto situaci vidí příznivěji. Podle jejich názorů nejsou na nedostatek pohonných hmot připraveny necelé dvě třetiny občanů (64 %).

Připravenost úřadů na krizovou situaci je údajně dostatečná (37 % dotázaných expertů odpovědělo, že částečně dostatečná a 40 % dotázaných konstatuje, že plně dostatečná). Více než 60 % laické veřejnosti není ale na řešení mimořádné situace připraveno. Pouze jen asi jedna třetina veřejnosti se domnívá, že by situaci zvládla.

Je nutné proaktivně pracovat s nejširší veřejností, aby ji eventualita ropné nouze tolik nezaskočila. Pokud nahlédneme do manuálů pro veřejnost, týkajících se doporučeného chování během mimořádných událostí, tak tuto eventualitu zde obvykle nenacházíme. Jen nepřímo je možné narazit na eventualitu nákupní horečky, způsobené obavami ze skokového zvyšování cen pohonných hmot a pokyny pro předzásobením se pohonnými hmotami pro případ evakuace vlastním motorovým vozidlem.

LITERATÚRA

- [1] ŠESTÁK, B., ŠUGÁR, J., HARAZIN, L., KRULÍK, O.: Ropná bezpečnost České republiky optikou veřejnosti. In: Zborník príspevkou z vedecko-odbornej konferencie „Manažment teória, výučba“, Liptovský Svätý Mikuláš, 25. – 27. IX. 2013 (Ed. Milan SOPÓCI a kolektiv). Liptovský Svätý Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milána Rastislava Štefánika, 2013, s. 365 - 371, ISBN 978-80-8040-477-2.
- [2] HARAZIN, L.: Potenciál pro zkvalitnění a aktualizaci vzdělávacího procesu v oblasti ropné bezpečnosti v České republice. Disertační práce. PAČR, 2014. 251 s.
- [3] VYMĚTAL, Š.: Krizová komunikace (a komunikace rizika). Praha: Grada 2009. 176 s. ISBN 978-80-247-2510-9.
- [4] SOPÓCI, J.: Kolektívne správanie. Bratislava: UK 1996.128 s. ISBN 80-223-1085-9.
- [5] LE BON, G.: Psychologie davu. Praha: KRA 1994. 160 s. ISBN 80-901527-8-3.
- [6] REICHEL, J.: Kapitoly systematické sociologie. Praha: Grada 2008. 240 s. ISBN 978-80-247-2594-9.

Článek recenzovali dvaja nezávislí recenzenti.